

Давно се діялось колись,
Ще як борці у нас ходили
По селах та дівчат дурили,
З громади кпили, хлопців били
Та верховодили в селі,—
Як ті гусари на п о с т о ї.
Ще за гетьманщини святої,
Давно се діялось колись.

У неділю на селі
У оранді¹ на столі
Сиділи лірники та грали
По шелягу за танець.
Кругом аж курява вставала.
Дівчата танцювали
І парубки... «Уже й кінець!
А нуте іншу!» — «Та й це добра!»
І знову ліри заревли,
І знов дівчата, мов сороки,
А парубки, узявшись в боки,
Навприсідки пішли.

Найкращий парубок Микита
Стоїть на лаві в сірій свиті.
Найкращий хлопець, та байстрик;
Байстрик собі, та ще й убогий,
Так і нікому не до його,
Стоїть собі, як той

Плечима стелю підпирає,
Та дивиться, і замирає,
На титарівну... А та в квітах,
Мов намальована, стоїть
Сама собі, і на Микиту
Неначе глянула!.. Горить!
Горить Микита в сірій свиті!
Шеляга виймає,
І за того остатнього
Музику наймає,
І нерівню титарівну
У танець вітає!!

«Одчепися, пройдисвіте! —
І зареготалась
Титарівна.— Хіба тобі
Наймичок не стало!»
Насміялась титарівна
З бідного Микити.
Насміялася при людях,
Що він в сірій свиті!
Буде тобі, титарівно!
Заплачеш, небого,
За ті сміхи!..
Де ж Микита?
В далеку дорогу
Пішов собі... З того часу
Не чуть його стало...
З того часу титарівні
Щось такеє сталось!
Додому плачучи прийшла,
І спати плачучи лягла,
І не вечеряла!.. не спала,
Яка лягла, така і встала,
Мов одуріла! Що робить?
Сама не знає! А Микита,
Неначе сич, у сірій свиті
Перед очима все стоїть!
Мара, та й годі! Титарівно!
В недобрий час з того нерівні
Ти насміялась... Стало жаль
Тобі його... Нудьга, печаль
І сором душу оступила,
І ти заплакала! Чого?
Того, що тяжко полюбила
Микиту бідного того!

Диво дивнее на світі
З тим серцем буває!
Увечері цурається,
Вранці забажає!
Та так тяжко забажає,
Що хоч на край світа
Шукать піде... Отак тепер
Не знає, де дітись,
Титарівна... Хоч у воду,
Аби до Микити...

Стережітесь, дівчаточка,
Сміяйтесь з нерівні,
Щоб не було і вам того,
Що тій титарівні!

Як та билина засихала,
А батько, мати турбувались,
На прощу в Київ повезли.
Святими травами поїли,
І все-таки не помогли!
Втоптала стежку на могилу,
Все виглядять його ходила,
І стежка стала заростать,
Бо вже не здужає і встать.
Так от що сміхи наробили!
А він канув, провалився;
Його вже й забули,
Чи й був коли? Год за годом
Три годи минули.

На четвертий год в неділю
У оранді на селі
На широкому столі
Сліпі лірники сиділи;
По шелягу брали
І ту саму грали,
Що й позаторік. Дівчата
Так само дрібно танцювали,
Як і позаторік.
Завзятий,
У синій шапці, у жупані,
В червоних, як калина, штанях,
Навприсідки вліта козак,
Та ще й приспіває отак:

«Та спасибі батькові,
Та спасибі матері,
Що нас добули!

Як нас добували,
Жито розсипали
Вночі на печі...»

«Горілки! Меду! Де отаман?
Громада? Соцький? Препогане,
Мерзенне, мерзле парубоцтво,
Ходіте биться! Чи бороться,
Бо я борець! ²..»
Не неділю,
Не дві, не три і не чотири!
Як тій болячці, як тій хирі,
Громадою годили
Тому борцеві... Вередує,
Як той панич... І де взялось
Таке хиренне? Все село
Проклятого не нагодує.
А він собі гуляє, п'є
Та хлопцям жалю завдає
Тими дівчатами. Дівчата
Аж понедужали за ним.
Такий хороший та багатий!
Уже й не бореться ні з ким,
А так собі гуляє,
Та вечорами у садочок
До титаря вчащає.
А титарівна зустрічає,
Приспівує, примовляє:
«Чи не той це Микита,
Що з вильотами свита?»
Той це, той, що на селі
Ти насміялася колись.
А тепер сама до його
У садочок ходиш,
Сама йому, байстрюкові,
Як панові, годиш!
Не день, не два титарівна
В садочок ходила,
Не день, не два, як панові,
Микиті годила!
Догодилась титарівна
До самого краю
І незчулась!
Дні минули,

Місяці минають,
Мина літо, мина осінь,
Мина сьомий місяць, осьмий,
Уже й дев'ятий настає.
Настане горенько твоє!

У титаря у садочку,
У яру, криниця
Під вербою... До криниці —
Не води напиться —
Ледве ходить титарівна —
Трохи пожуриться,
Поплакати, погадати,
Як їй діувати?
Де їй дітись од сорома,
Де їй захватись?

Раз увечері зимою,
У одній свитині,
Іде боса титарівна
І несе дитину.
То підійде до криниці,
То знов одступає,
А з калини, мов гадина,
Байстрюк виглядає!
Положила на цямрину
Титарівна сина
Та й побігла... А Микита
Виліз із калини
Та й укинув у криницю,
Неначе щеня те!
А сам пішов, співаючи,
Соцькому сказати,
Та щоб ішов з громадою
Дитину шукати!!

У неділеньку раненько
Збиралася громадонька,
Та криницю виливали,
Та дитя тее шукали.

Найшли, найшли твого сина,
Титарівно, в баговинні.
Ой узяли безталанну,
Закували у кайдани,
Сповідали, причащали,
Батька, матір нарікали,
Громадою осудили
І живую положили
В домовину!.. й сина з нею!
Та й засипали землею!
Стовп високий муровали,
Щоб про неї люде знали,
Дітей своїх научали,
Щоб навчалися дівчата,
Коли не вчить батько, мати.

Борця того в селі не стало;
А люде в Польщі зустрічали
Якогось панича. Питав:
«Чи жива,— каже,— титарівна?
Чи насміхається з нерівні?»
Ото він самий! Покарав
Його господь за гріх великий
Не смертю! — він буде жить,
І сатаною-чоловіком
Він буде по світу ходить
І вас, дівчаточка, дурить
Вовіки.

*[Друга половина 1848
Косарал]*

1. *Оранда* — корчма, шинок.

2. *Борці* — молоді хлопці, що ходили по селах і мірялися силою з сільськими парубками.

